

cerkveni časopis.

L. 16.

V Saboto 14. Kozoperska

1848.

Kratki premislili

iz s. evangelija za osemnajsto nedeljo po binkošti. (Mat. 9, 1—8.)

Ko se je bil Jezus čez galilejsko morje v mesto Kafarnaum prepeljal, in je ravno v eni hiši učil, so mu štirje možje bolnika na postelji prinesli, kateri je bil na vsih udih hrom, ali mertuden, da bi ga ozdravil. Ta bolnik je ležal v svojim stanišči, in je vidil ali slišal, da je Jezus čudodelnik prišel, in kako da se vse tare ljudi v hiši, v kateri je učil. Pač težko mu je moglo biti pri srcu! Od ene strani je vidil svojo nadlogo, od druge pa je spoznal, da si je to nadlogo s svojimi grehi nakopal. Učeni, da bi ga Jezus ozdravil, ko bi mogel predenj priti, se mu je v srcu obudvalo, desiravno ga je huda vest strašila, in mu njegovo nevrednost pred oči postavljala. Ker je pa že slišal, kako je Jezus usmiljen in dober, si je mislil, da bi vendar pomagal, ko bi ubogi le vedel, kako k njemu priti. Mislino si lahko, kako so ga solze oblike nad nadlogo, v kateri je bil, kako je usmiljene ljudi na pomoč klical, da bi ga k Jezusu nesli. Štirje dobri možje se ga toraj usmilijo, in ga, ker si z rokami in nogami ni mogel nič pomagati, na postelji ležečega na plano streho tiste hiše nesejo, kjer je Jezus učil, odpro zaturnico, in bolnika po verveh ravno pred Učenika spustijo. — Jezus je vidil terdno véro dobrotljivih mož, in zraven resnične žalosti polno srce bolnikovo, in je rekel: „Zaupaj sin, tvoji grehi so ti odpušeni!“

Pri teh besedah se je pač ohladilo srce bolnikovo, hud, težak kamen se mu je z njega odvalil; drugi ljudje, ki so okoli stali, posebno farizeji, niso nič posebnega vidili, ali bolnik je nar bolj čutil, kako velika milost in dobrota se mu je zgodila. Farizeji so si pač mislili, da bi bil Jezus bolniku večji dobroto skazal, ko bi ga bil ozdravil, kakor da mu grehe odpusti, česar oni niso bili prepričani, in tudi niso verjeli, da bi pred Bogom veljalo. „Kaj ta tako govori, so mislili v svojim srcu; on

Boga kolne! Kdo zamore grehe odpustiti, kakor le Bog?“

Takole, kakor ti farizeji, mislijo vsi posvetni ljudje. Kaj jim je veliko mar za dušo in za njen žalostni grešni stan, da se le telesu dobro godi. Zato jih je veliko, tudi kristjanov, kateri v telesnih nadlogah, v časih nesreči neizrečeno skerbno in neutrudoma pomoči iščejo, in dokler jim ni pomagano, vsim ljudem svoj žalosten stan potožujejo; naj se njih duši godi kakorkoli, naj bo bolna in od grehov ranjena, naj bo v nevarnosti večne smrti in pogubljenja, vse to jih skorej nič ne skerbi. Jezus nas pri tem bolniku uči, da moramo za svojo bolno dušo pred skerbeti kakor za svojo bolno telo. Sreča je veliko večji nesreča, kakor telesna bolezen, in kaj bi nam pomagalo, ko bi ves svet, njegove dobrote in njegovo slast uživali, ko bi pa svojo dušo pogubili?

„Ko je Jezus svojih nasprotnikov misli vidil, jim je rekel: Kaj je lažje reči: Tvoji grehi so ti odpušeni, ali reči: Vstani in hodi?“ — Oboje je le božji vsigamogočnosti mogoče. Da bi toraj farizeje in pismarje prepričal, da on z božjo vsigamogočnostjo in milostjo grehe odpuša in bolnike z samo besedo ozdravlja, je rekel bolniku: „Vstani, zadeni svojo posteljo in pojdi na svoj dom“. Pri tej besedi je mertudni vstal, svojo posteljo zadel, in jo sam nesel domu. Strah in groza je spreletela ljudi, ki so to slišali in vidili, in castili so Boga, kteriga so pred seboj imeli.

Oh z kako lahkim in veselim srcem je pač šel in od veselja poskakval srečni človek, ki je šel na duši in na telesu ozdravljen spred Jezusa na svoj dom! Na duši in telesu bolniga so ga nesli dobri ljudje k Jezusu; na duši in na telesu zdrav je zdaj sam domu prišel! — S tem dvojnimi čudežem nas hoče Jezus učiti, da so telesne nadloge nasledik bolezen, to je grehov, in da se človek pred ne more telesnih nadlog vprostiti, dokler zdravja dušnih ran ne doseže. Velikokrat nas Bog z nadlogami obiskuje, nas tepe zavoljo naših grehov; o da bi pač mi spoznali, da bomo šibe božje nar pred,

in le s tem odvernili, če greh zapustimo, in za zdravje svoje duše Boga pred prosimo, kakor za odvrnjenje telesnih nadlog in bolečin!

Pa se druga lepa resnica se nam razodeva iz tega evangelija nad tistimi možmi, ki so bolnika k Jezusu prinesli. Vidimo namreč koliko nam vera družih ljudi more pomagati, kateri nas s svojimi molitvami tako rekoč pred Jezusa prinesejo. „Ko je Jezus njih vero vidil“, se pravi v evangelii, „je rekel: Zaupaj sin!“ Ker je bila terdna vera dobrih mož Jezusu dopadljiva, se je bolnika usmilil, za kteriga so prosili. Ne smemo sicer misliti, da bi nas vera družih ljudi pred Bogom mogla opravičiti, če se sami pred njim ne ponižamo; ampak zavolj vernih molitev in prošenj se Bog da pred k usmiljenju omečiti, in zavoljo ljubezni, katero ima do svojih zvestih služabnikov, usliši njih prošnje in pomaga tistim, za ktere oni prosijo. Mertudni bolnik si sam ni mogel pomagati, njegove noge ga niso mogle toliko nositi, da bi bil šel Jezusa iskat. Taki so tudi nekteri grešniki, katerim je greh in grešno življenje že vse dušne mori vzel; oni bi si sami nikoli več ne pomagali, in nad njih zveličanjem bi se moglo obupati, če bi družih dobrih kristjanov ne imeli, kateri pred Bogom za njih dušno ozdravljenje prosijo. Tako je sprosil sveta Monika z svojimi molitvami in solzami dušno ozdravljenje za svojiga sina Avgustina. Naj bi pač skerbne matere nikoli ne pozabile, moliti za svoje razvezane otroke! Naj bi pač tudi mi ne pozabili v molitve in prošnje pobožnih duš se priporočevati, in Boga prositi, da bi zavoljo vere svete cerkve, ktera nas kakor mati v svojim naročji pred Jezusa nosi, to namestil, kar nam pri naši slabi veri še manka. Potočnik.

Roženkranc.

(Konec.)

Če se prav premisli, je res ni lepši in pripravnisi pobožnosti za domačo božjo službo, kakor sv. roženkranc, torej so ga kristjanje od nekdaj v veliki časti imeli, in ga zlo imajo. Molek ali patanošter v cerkev seboj vzeti, je bilo starim Slovincem tako potrebno, kakor klobuk na glavi; zdaj se je semtertje mlačenost in lenoba vgnjezdila, vendar se mora v čast Slovincem reči, da sploh roženkranc še zlo molijo, in da je roženkranc, tako rekoč, slovenska molitev. Lepo je, in spodbudljivo slišati ali pa viditi, kako vsa družina s hišnim gospodarjem kleči, sv. roženkranc moli. — Ta molitev, kakor da bi bila cloveku prirojena, še prav posebno dopade slehernimu katoliškemu kristjanu in tudi drugim. Ko pridejo kersanski misijonarji k divjim narodom sv. evangeli oznanovat, jim ne morejo bolje vstreči, kakor če jim molkov ali patanoštrov perneso. Dokler se niso jeli Antikristovi časi razevetati, so tudi vi-

soki deželski gospodje roženkranc zlo častili, in pogosto molili, kakor je bilo v začetku rečeno. Ferdinand II. rimsko-nemški cesar je, verh tiga, da je vsak dan per dveh sv. mašah bil, in veliko družih molitev opravljal, vsak dan tudi roženkranc molil. Kraljica Blanka iz Kastilije je vsak dan ves roženkranc molila. Henrik IV., francozovski kralj je molil vsako saboto roženkranc, ob nedeljah pa vse tri dele roženkranca. Tudi nad drugimi božjimi prijatli vidimo, kako zvesto so sv. roženkranc molili. Sv. Pij V. rimski papež so vsak dan sv. roženkranc molili. Sv. Francišk Salezjan, ko je še šolec bil, je v Parizu v cerkvi sv. Štefana pred podobo neomadežane Marije Device božji porodnici večno čistost obljubil, in se zavezal nji v čast vsak dan roženkranc moliti, kar je tudi celi čas življenja na tanjko spolnoval. — Iz vsiga tiga se razodeva koristnost in svetost te domače božje službe. Gotovo je, ko bi še toliko dela bilo, da tista četert ure, ki se v sv. roženkranc oberne, ne bo kej odnesla, in ne bo zgubljena.

Če se 10, 12 ali celo 14 ur dneva v telesne potrebe oberne, spodobi se, da se od tiga časa saj kake pol ure, če se že več ne more, za božjo čast odterga. „Svoje dni — pravi neki bogaboječ pisavec, — je bila navada, roženkranc vsak večer z družino moliti, per nekkih hišah tako oestro, da kdor ni per roženkrancu bil, kruha ni dobil. Kristjanje so opesali, vendar so še vsak večer skupej roženkranc molili. Sedajne čase jih je pa veliko, ki so ga celo opustili“. Ea pisavec *) takole od roženkrancove pobožnosti piše: „Kakó priserčno je bilo, ko smo majhni otroci ob večerih hodili memo oken (po mesticu) in smo slišali, kakó so gospodarji ali gospodinje s svojo družino roženkranc molili! Kakó božji, pokojni, tihi, varni, ljubeznjivi so bili ti časi! Manj se je govorilo nagnusnih besedi, manj se je opravljaló, manj prepiralo, manj k hudobii vabilo, je bil manj Bog žaljen!“ Takó se je kersansko odrejenje otrok in cele družine dobro obravnovalo, tako so rasle poštene hiše. — Pri molitvi sv. roženkranca je pa tudi velikrat silno veliko razmišljenosti; to odverniti, je treba, predin se začne moliti, misli zbrati, in k Bogu povzdigniti, in med molitvijo grede skrivnosti premišljevat, ktere se ravno imenujejo, da nas ne bodo zadele besede, s kterimi se Jezus potoži: „To ljudstvo me z usti časti, njih serce pa je daleč od mene“. Jeran.

Odperto pismo na gospod Škrebeta

zastran sostavka v Celjskih slovenskih novinah Nr. 13, 20. Kimovca 1848, stran 50 in 51.

Gospod Škrebe je slišal zvoniti, da se je v

*) V časopisu »pro katoličko duhovenstvo«, po kterim je letá spis po večim obravnan. Spisavec.

nekterih soseskah prošnja za podpis ponudila, ki ima tri pike v sebi namreč:

- 1) „de bi se ne odvezla duhovnam oskerb črez šole;“
- 2) „de bi se kloštri ne razpustili;“
- 3) „de bi se ne vsvojila država duhovsko (cerkveno) premoženje.“

Gospod Škrebe se veseli, de v marsikterih krajih tih prošenj nočejo ljudje podpisovati, hvali tiste razsvitljene (?) duhovne, ki tih prošenj niso hotli med ljudi dati, in na zadnje te tri pike tako prijazno razloži, de bi bravee njegove razlage mogel reči: Ne podpisati, to bi bilo hudo za nas. — Na to pa jest opomnim.

1. Sam častiljiv Lavantinski gospod knezo-škof Anton Martin Slomšek so v pastirskim listu od 24. velikotrajna t. l., kteriga ginljiv in resničin vvod se skorej ne more brez solzá brati, imenovane pike svojim Vernim v podpis ponudili. — Oni, velik dušni pastir, ki so poprej še sami dolgo časa spirital bogoslovcev, Vuzeški dehant in šolski ogleda in potlej korar in veliki ogleda ljudskih šol bili, vejo že iz lastne skušnje, kdaj in kako utegnejo šole biti res ljudem v prid. — Kar kersanstvo stoji, ni bila cerkev nikoli od oskerbi za šole odločena. Že v starim zakonu najdemo šole prerokov. — Per Turkih imajo njih imamji in ulemá, per Kohinkitajcih in družih izhodno-azianskih narodih njih Boneje ali Talapojni skerb za učenje mladosti. Če je to per nevernikih, koliko bolj še le per kristjanih! Kdo je učil vse, ki jih zdaj kakor Svetnike spoštujemo? ali ne cerkev? Odločenje cerkve od šol je bila v kersanstvu neznana reč. — Na Francozkim, kjer je bila v l. 1793 še vera v Boga zaveržena, tam, kjer jih je še veliko, ki po duhu Voltera, Alemberta i. t. d. živé, — tam so šole res od cerkve odločene. Ali kakšne so te? Od ministerstva, ali bolj reči od njegovih nižjih uradnikov so bili postavljeni učitelji v ljudske šole, čez ktere niso imeli fajmoštri nič zapovedati. In ti učitelji viditi, de v vasi ni nobeniga čez nje, so večdel pohujšanje srenje, oni delajo se opiraje na svoje dekrete, razpertja med ljudmi in njih fajmoštri. Ljudem so oni tako perstudni, de pošilajo veliko raji svoje otroke v šole, v kterih duhovni učijo, kar jim prostost uka tam perпусти, kakor pa k učitelam, v kterih cerkev nič ukazovati nima. Škofje vidijo, kako mladenči v veliko visokih šolah ravno zavoljo nekersanskiga duha mnogoterih profesorjev ob vso vero pridejo, ker pa do tih profesorjev nobene moči nimajo, so pa saj s tim mladost pred njih strupam odvarovati iskali, de so svoji duhovšini prepovedali v tacih šolah kersanski nauk učiti, kjer se véri zoperni učitelji znajdejo. In tako so mogli profesorji Kiné (Quinet), Mišclé (Michelet)

i. t. d. šole popustiti, ker bogaboječi starši takih šol svojim otrokam obiskovati niso pustili. In kakšna bo mladost, ako bojo nje učitelji od cerkve osvojeni (emancipirani)? Na Francozkim so bili od kraljeve p — ce Pompadure in njenih perlizovavcev šošael (Choiseul) i. t. d. učniki Jezuiti v l. 1762 od šol odpravljeni, in namest njih so Alembert in deželni parlamenti mladost učitelam izročili, ki so bili prosti od vse cerkvene oskerbitve. Kaj pa so taki učitelji izredili, nam zgodbe povejo. En sam zgled nam je zadosti. Iz šole, imenovane College de Louis le Grand, kjer so poprej Jezuiti učili, potlej pa taki od cerkve odprosteni učeniki, so šli uni trinogi, kterih hudobije v l. 1789 — 1798 vse presežejo, kar si hudiga le misliti zamoremo. Tu namreč so hodili v šolo in imeli učitele brez cerkvene oskerbitve: Kamil Desmoullins, Noël, Tallien, Fréron, Audrin, Porion, Dumouchel (reči Dimušel) obedva Robespierre i. t. d. Zares te pošasti, ki so toliko tavžent in tavžent nedolžne kervi prelili, in kersanstvo, kamor je njih moč segla zaterli, — kažejo, kaj bo iz mladosti, ako cerkev per nje podučnji ne bo dosti oblasti imela. — Zato so se tudi letas slavni nemški škofje in drugi dobri katolci v Frankfortu vstavljali, de bi nevarni predlog ločenja cerkve od šole (Trennung der Kirche von der Schule) ne bil v spolnjenje postavljen, in upamo, de bojo tudi poslanci na Dunaji, kjer se je tudi taki predlog (Entwurf) naredil, taistiga zavezrgli, kadar ga bojo začeli pretresati. —

Le zoper tako od sovražnikov kersanstva na Francozkim že enkrat spolnovano, v Frankfurtu in na Dunaji pa perporočeno ločenje šole od cerkve so gospod Lavant. knezo-škof Verne z podpisam svojih imen protestirati opomnili. Čimutorej, gospod Škrebe! ljudi strašite pred podpisam, kteriga nobeden, ki ima kaj kersanskiga duha in tudi le nekoliko ve, kaj od cerkve ločene šole perneso, odrekel ne bo. — Skerbite raji, de bojo učitelji boljši dohodke imeli, in oni vam bojo bolj hvaležni, kakor za tako ali iz nevednosti, ali iz kaj družiga izvirajoče svetovanje.

2. Zasluge cesarja Jožefa II. za povzdigo kmetiškiga stanu, za polajšanje obiskanja božje službe z postavljenjem toliko novih fará, podfar i. t. d. tudi mi poznamo, in smo mu hvalo dolžni. — De bi bil on veči od svoje matere Matere Terezije, ni res. — M. Terezija je per nastopu vladarstva 1740 najdla prazne kase in po vsi Evropi so vstali sovražniki, ki so ji hotli dedino vzeti. Ali ona je vse te premagala, državo pomnožila in si še per svojih sovražnikih spoštovanje perdobila. — Jožef II. je 1780 po svoji materi mirno in veliko državo dobil, ali on je toliko, zlasti v cerkvenih rečeh prenarčjal in obračal, de je bila povsod čez to velika

nevolja; v Nizkozemljii je bil že vstal nevarin punt in tam avstrianski oblasti do Luksemburga in Limburga konec storil: na Ogerskim pa je že vse kipele, in le to, de je bil Jožef II. svoje prenauredbe na smertni postlji za to deželo preklical in de je cesar Leopold II. vse na to, kakor je bilo pred 1780, nazaj postavil, je bilo strašno vojsko na Ogerskim odvernilo. De bi bili njegovi predniki vsi manj storili, kakor on, je laž. Karl V. Ferdinand I., Ferdinand II. in III., Leopold I., Jožef I., Karl VI. in Maria Terezia so se mogli s nepokornimi Protestanti, z tistikrat tako močnimi Turki, z ogerskimi puntarji Zapolia i. t. d. in drugimi sovražniki bojevati de so toliko državo ohranili, Jožefu II. tiga ni bilo treba; turška vojska 1788—1790 ima druge vzroke. — Če ljudje njega niso razumeli, je on ljudi še manj razumel. — Kloštram odvzeto premoženje je zneslo do 1500 milijonov; kako pičlo je pa zdaj matica (Religionsfond) z dnarni previdena, je vsim znano. Torej tako kloštram pobrano premoženje nima posebniga teka.

Klostre je cerkev postavila, ona ima tudi oblast jih razpustiti, ali prenaurediti i. t. d., kar je že velikokrat storila. — Cerkev je duhovno telo, ktero kakor je v nekdanji Pairskamri lepo grof Montalembert rekel, dve roki ima. Ena roka cerkve so duhovni, druga minihi. — Vzemi eniga tih stanov cerkvi proč, bo ona kakor človeško telo z eno roko. — De je temu res tako, vidimo v Würtembergu, Hessii in nar bolj v Badnu, kjer ni nič kloštrov. — Kje je nevera med nemškimi katolčani, kje pozabljenje na svoj visok poklic i. t. d. per duhovnih bolj v navadi, kakor tam! — V zgodbah ne najdemo nebeniga z darovi čudodelnosti od Boga pooblasteniga v duhu svetosti živečiga moža, kateri bi bil sovražnik kloštrov sploh. — Med minihi in med duhovni so bili in so še pravi dušni pastirji in učeniki; pa iz med njih so izšli tudi Viklef, Luter, Chabot, Talleyrand i. t. d.; tode le cerkev ima oblast v teh rečeh prenaurejati in popravljati. — Ne Štajerski, ne kak drug posvetni zbor, ampak le cerkev zamore presoditi, kar je nje v prid in v škodo. — Če so sklepi Štajerskiga ali kaciga drugiga zbora res dobri, jih bo cerkev poterdila; ne dobrim pa ona ne bo nikoli prav dala, kakor postavim, ona sklepov Badnanskiga na Argavskim v l. 1834, Radstadtskiga v l. 1802—3, Francozkiga v l. 1791, 1792 i. t. d. ni in ne bo nikoli poterdila.

Prav prav imajo torej gosp. Lavintinski knezoškof, de svojim Vernim perporočajo se podpisvati, de bi klostri ali duhovni redi ne bili razpušeni, ampak de bi cerkev tam, kjer je treba taiste poravnala, popravila i. t. d.

3. Kar pa tretjo piko zadene, moram na ravnost reči, de gospod Škrabe malo, ja skorej nič

ne ve, kako se je dozdej na svetu godilo. Res, blagor bi bilo duhovnam, ako bi se jim grunti in grajšince (Gülten) odvzele in de bi oni letno plačilo od cesarja vlekli. Kdo je pa li porok, de ga bojo res vlekli? Ranjki grof Toreno, Mendicabel, Becera, Espartero i. t. d. so na španskim pobrali duhovnam grunte i. t. d. in obljubili jih iz kraljeve denarnice plačevati. Ali v njo so nar popred ti ministri in njih znanci segli, za duhovne pa je bila prazna! Škof Alberacinski je bil tam tako ubog postal, de je od pomankanja zbolil in umerl, in pogrebšina za njim se je komaj nekoliko plačati zamogla iz tiga, kar je bil njegov škofijski križ vreden. Zavoljo taciga negotoviga plačevanja iz kralj. denarnice tudi španski poslanc Kastilo-i-Aienza v Rimu ni mogel ne z ranjkim papežem Gregorjem XVI. ne z sedajnjim Pijam IX. prave pogoje ali konkordata narediti, ker papež od španskiga vladarstva tirja, de bi se dohodki duhovnov gotovi storili ne v pisanih obljubah, ker so od dans do jutri, ampak v zemljiših i. t. d.

V l. 1809—1813 so tisti duhovni na Krajskim, ki so imeli svoje dohodke v gruntih ali v beri, dobili toliko kakor drugekrati, drugi pa, ki so bili plačevani iz denarnice, niso dobili iz francozke denarnice — nič.

Kjer duhovšina le iz denarnic vleče, kakor zdaj na Francozkim, na Pruškim i. t. d. se znajo duhovni uradnikom le kaj zameriti — in plačevanje je ustavljeno, ali perkrajšano. — V sovladnih državah imajo bolj ministri, kakor vladarji čez take placila skerbeti, po pregovoru: „le roi regne et ne gouverne pas“. Ministri pa se tolikokrat premené, dans je katolčan, jutri Luteran, kmalo Jud minister.

Kar bero zadene, res ni toliko prijetna, pa tudi ne tako zaničljiva, kakor gospod Škrebe od nje govori. Še anglikanski ministri hvalijo irske katolske duhovne, de so oni pravi dušni pastirji. In kako se oni tam žive? Z revno bero, ki jim jo njih revne, pa ubogljive ovčice dajejo.

To Štajerei! opomnim na „misli“ Vašiga gospod Škrebeta: spoznali bote, upam, po tim pojasnjenji, de se ni na vse zanesti, kar se v novicah bere. — Zatigavoljo ubogajte radi, kar Vam Vaš veliki pastir po Vaših duhovnih perporočajo. Tim pa gorje! ako bi hvalo od ljudi Škrebetoviga duha prejimali. To bi bilo zanje nar veči nečast.

F. Logarič.

Versta Oglejskih škofov in patriarhov.

(Spisal Peter Hicinger.)

Akvileja ali Oglej je bilo v časih Rimskih cesarjev Avgusta in njegovih naslednikov nar imenitniš mesto za Rimam v večernih deželah; tedaj je bilo tudi mogoče, de je za Rimam prvi sedež ker-

šanske vére postalo. S. Peter prednik med aposteljni, je v 44. letu po Kristusovim rojstvu v Rimsko mesto prišel, njegov tovarš je bil s. Marka evangelist, eden zmed 72 učencov Gospodovih. Ko je s. Marka v Rimu s. evangeli bil spisal, je bil od s. Petra v Akvilejo poslan, Kristusov nauk oznanovat; to je bilo krog leta 51. Tam je veliko stanovavcov h kristjanstvu spreobernal; med njimi sta Hermagora in Fortunat posebno pomniti. Ko je bila sveta véra v Akvileji že zadosti uterjena, se je s. Marka hotel spet v Rim poverniti; Hermagora pa je v pastirja nove kersanske čede namenil. Tedej ga je seboj v Rim vzel, de je bil od s. Petra v škofa posvečen. Z njim se začne versta Akvilejskih škofov, ki so pozneji ime patriarhov dobili, ter ta versta se stegne po Goriških velikih škofih noter do naših časov. Pomniti je vredno, de razun Rimskih papežev je ni lahko najti tako dolge in nepretergane verste katolških cerkvenih pastirjev, kakor je Akvilejskih škofov in patriarhov z zdajnjimi Goriškimi škofi vred.

1. S. Hermagora je bil prvi škof Akvilejski, postavljen od s. Marka, posvečen od s. Petra, kakor je bilo pred rečeno, krog leta 51, ali 63; niso namreč za letnico vsi ene misli. Pravijo večidel, de je bil Nemškiga rodu, kar ni lahko močee; zakaj v Akvileji so stanovali takrat ostali Sloveni ali Veneti, Galijani, Greki in Rimljani, Nemci so bili daleč preč. Tedej je marsikterih misel, de je bil Hermagora Slovenskiga rodu; to vonder v govorjenji zastran vére nima toliko važnosti, gorečnost za Kristusa in njegov nauk namreč tukej razločik stori. — Ko je s. Hermagora iz Rima nazaj prišel, je Kristusovo véro v soseski Akvilejskiga mesta goreče in neutrudeno razširjal; v daljsne kraje pa je poslal svoje učence, v Terst Hiacinta, v Istro s. Helija, druge drugam. Velik je bil sad njegoviga prizadevanja; več škofijskih cerkvá, ki so se v prvih časih kristijanstva med Terzaškim morjem in Donovo vzdignile, je s. Hermagora svojiga začetnika štel; v Akvileji zlasti pa se je veliko malikovavcov h kersanski véri spreobernalo, lahko tretji del stanovavcov in še več, in lep cvet kersanskih čednost se je pokazal v obilnosti. Ni tedej čudno, de je Óglejsko mesto precej v začetku preganjanja Kristusove cerkve pod cešarjem Neronam svoje marternike dobilo. Bile so perve štiri device, Evfemija in Doroteja, malikvavskiga Valenta hčere, pa Tekla in Erazma, njegoviga kersanskiga brata Valentinijana hčere. Valent sam jih je cesarskimu oblastniku Servastu izdal, in ko so bile po mnogim terpinčenji in svitlih čudežih v smert obsojene, jim z mečem glave odsekal; bil je pa tudi v tisti priči od strele ubit. Svete trupla Kristusovih služabnic sta Valentinijan in s.

Hermagora k pokoju spravila. Spomin teh svetih devic je 3. Kimovca. Tudi s. Anastazi marternik je v tistim času častito krono dosegel; njegov spomin je 7. Kimovca. Zdaj je prišla pa tudi versta na svetiga pastirja samiga. Oblastnik Sebast je s. Hermagora in kmalo za njim tudi s. Fortunata, njegoviga levita, ki je bil v njegoviga nastopnika odmenjen, v ječo vergel; in ko so se čudeži množili, ljudi čedalje več se spreobernalo, jima je skrivaj po noči dal glave odsekati. Njiju častita trupla je pobožna žena Aleksandra z Gregorjem blagorodnim Óglejskim mestnjanam vred z dišavami pomazana in z vsim spoštovanjem v grob spravila. To se je zgodilo pod cesarjem Neronam, med 67. do 70. letam po Kristusovim rojstvu. Spomin s. Hermagora in Fortunata se obhaja 12. maliga Serpana. Ravno pod tem cesarjem je s. Marka, apostelj Akvilejski, v Egiptu v Aleksandrijskim mestu po hudim pezanji in terdi ječi v nebeško kraljestvo poklican bil.

2. S. Hilari, rojen v Akvileji, je bil nastopnik s. Hermagora na škofijskim sedeži. On je zvesto hodil po stopinjah svojiga prednika; tedej ga je tudi serd nevernikov zadel. Beroni oblastnik cesarja Numerijana ga je dal prijeti, pezati, mnogo terpinčiti in v zadnje ob glavo djati krog leta 90. Z njim vred so tudi smert storili Tacijan njegov levit, Feliks, Larg in Dionizi, kterih spomin se z njim vred obhaja 16. Sušca.

(Dalje naslédje.)

Sedajni obsir katolške cerkve.

Spisal Valentin Sezun. (Dalje.)

XIII. Austria ali Esterajh.

Sloveče avstrijansko cesarstvo, v sercu Evrope, ima 37 milijonov in 391.000 ljudi. Med timi je 29 milijonov in 903.100 katolčanov, kterih 26 milijonov in 283.100 se per božji službi latinskiga jezika in latinskih šeg (ritus), 3 milijoni in 620.000 pa svojiga materniga jezika in gerških šeg derži.

Katolčanov armenskih šeg je 22.700; južnogerskih ljudi, ki nočejo papeža za poglavarja imeti, t. j. Starovercov, je 2 milijona in 769.000, Kalvincov do 1 milijon in 850.000, Luteranov do 1 milijon in 300.000, Socinijanov ali Unitarjev do 60.000, Filipovanov 400, Menonitov 200, Judov 614.000, Mohamedancov do 500.

Preden posamezne dežele tiga cesarstva po njih cerkvenih zadevah pogledamo, naj nam ta velika država pred oči stopi, kakoršna je bila ona v cerkvenih rečeh do dni obljubljene konstitucije ali ustave (15. sušca 1848) in kakošna se nam ona potlej kaže.

Po postavi cesarja Karlna VI. (pragmatische Sanction) mora biti cesar in njegova hiša katolške

věre, tudi njegova žena mora, ako ni v katolški věri že rojena, h tej věri prestopiti. — De bi pa tudi žene od družih cesarjevih princov katolške věre bile, ni zapovedano: njih otroci vonder morajo vsi v katolški věri izrejeni biti.

Cesar Jožef II. (1786—1790) je bil v svojih državah velike spremembe v cerkvenih rečeh vpeljal, ktere večdel še zdaj veljajo. S patentam od l. 1781 in 1784 je bil on tudi drugim věram skorej vse pravice, ki jih je dozdej le katolška imela, dal (Toleranz-Patent). Prepovedano je bilo katolškim bogoslovcom v Rimu (collegium Germanicum), v Bolonji in v Padovi (tistikrat še pod Beneško oblastjo) sloveče šole obiskovati: — Protestantje (ogerski) pa smejo še današnji dan v Göttingnu, v Halli, Berolinu in družih ptujih vseučiliših na Nemškim si krivoverske učenosti iskati. — Od 2000 kloštrov je bilo 1300 vzdignjenih, in njih in drugo cerkveno premoženje je bilo oskerbi e. k. državne oblasti podverženo, in brez nje pervoljenja se ne sme tisto nikamor obrniti. — Papež Pij VI., ki je bil 22. sušca 1782 sam na Dunaj peršel, in 4 terdne tam ostal, ni perčetiga prenačenja Jožefa II. v cerkvenih rečeh nič ustaviti zamogel.

Avstrianski cesar voli škofo za vse škofijske sedeže celiga cesarstva prav velikokrat iz stanu poglavarskih svetovavcov: samo v Holomaveu na Marskim in v Saleburgu (Solnigradu) izvolijo korarji velike škofo: Saleburgiški veliki škof ima tudi pravico za Sekavsko in Lavantinsko cerkev vselej, za Kerško (Gurk) na Koroškim pa le po odhodu dveh zaporedama od cesarja izvoljenih škofov nove škofo izvoliti. (Dalje naslédje.)

Prošnja družbe katolčanov

za věro, svobodnost in lepo zaderžanje zoper naklepe, cerkvam in duhovnim osēbam (peršonom) in družbam (bratovšnam in kloštram) premoženje vzeti.

Visoki ustavni državni zbor!

Že so bili nekterikrat pogovori v visokim zboru od premoženja cerkvā in duhovnih osēb in družb, kteri pogovori so nam jeli skerbi delati. Minister denarstva je rekel, de bi se cerkveno premoženje v sastavo dalo za to, kar bo treba za državo na posodo vzeti; nekteri zmed poslancov pa so svetovali, de bi se imenovano premoženje v odškodovanje za vzdignjeno tlako in desetino obrnilo. Naša skerb, de zares mislijo duhovsko premoženje ali vse, ali pa en del vzeti, se tudi s temle poterdi, ker veliko časopisov in med njimi tudi taki, ki tako rekoč kot glas nekterih ministrov obveljajo, na cerkveno premoženje kažejo, in pravijo, de je to premoženje nar perpravnejši perpomoglej, državne potrebe

pokriti, za ktere potrebe navadni dohodki nič več ne zadostujejo.

Podpisani, vneti za svobodnost in pravico, ter perpravljani potegniti se za svoje nar vikši in nar svetejši reči, spoznajo za svojo dolžnost, visoki, ustavavni državni zbor silno prositi: *vsak naklep sarreči, kteri hoče duhovno premoženje svetim namenam, kterim služi, odtegniti, de bi se ti nameni nič reč spolnorati ne mogli.*

Mi se zoper take naklepe tukej zavarvamo, in zoper nje varstvo visociga zbora na pomoč pokličemo, ter svojo prošnjo, ktera bi v visokim, za pravico vnetim zboru uslišana biti utegnila, s tem le poterdkami podpremo:

Država nima do duhovne lastnine veči pravice, kakor do vsake druge, zakaj ona je ni perpravila, ne dala. Duhovna lastnina je kakor vsaka druga pod pravičnimi imeni bila perdobljena, po kakim darilu (šenkengi), zadnji volji (zašafengi v testamentu), dokupu in meni, in med tavžent napadil bi se komej eden najdel, kjer bi bila država v ohranjenje cerkvā in duhovnov kako premoženje odkazala. Kjer se kaže kaka posebna potreba, sme sicer država po svojim višim gospostvu tudi za duhovno lastnino kakor za vsako drugo prijeti, tode le pod to pogojo, de lastnika za to odškodva, kar mu je bilo več odvzetiga, kakor je vsakteri za vsoljne potrebe vkladati dolžan.

Mi ne tajimo, de imajo duhovne osēbe in družbe veči dolžnost, državi, v kteri so, ob času stiske perstopiti, kakor drugi: ker v tacih okolišnah nar več věra in lepo zaderžanje, tedej tisti namen terpi, zavoljo kteriga je duhovno premoženje pred vsim drugim bilo dano. Po božji in po človeški naredbi mora to premoženje tudi delam milosercnosti služiti; pa nar vredniši, nar dobrotljivši dar, ki ga mora človek dati, je gotovo tisti, ki ga na altar domovine položi. Tode se ne sme pregledati, de država nima pravice s silo jemati, tudi ne mēre postaviti, temuē le srenja (soseska) in cerkev naj mero postavite, koliko in kako dolgo naj duhovne osēbe in družbe za očitne potrebe vkladajo. Tudi ne sme per tem skladanji prvi in nar vikši namen, zavoljo kteriga je premoženje dano, verni namreč terpeti, kar bi se gotovo zgodilo, ko bi se za vselej tako perkratilo, de bi v opravljanje službe božje in v spodobni živež duhovnov nič več ne zadostovalo.

Veliko se govori, de sploh ni dobro, ēe duhovne osēbe in družbe ležece premoženje imajo, ker pade v mertve roke, in ne pride med ljudi; tode ta nagled je zmota, ki pride iz poprejšnih terdo gospodovavnih časov. Nasproti veliko več ni dobro, ēe bi se vsaka lastnina dan na dan na prodaj stavila, od ure do ure lastnika premenjala, in vrednost lastnine raste, ēe se en del tiste vkupovanju

odtegne. De bi duhovno premoženje med ljudi ne peršlo, se tudi ne zgodi. Saj se povžije ali pa zamenja, kar duhovna lastnina, kakor vsaka druga sadú donese; in kedar bo uno obtežno državno gospodarstvo, brez kteriga pervoljenja se ne sme tudi nar manjši reč iz cerkveniga premoženja za cerkev obrniti, vzdignjeno: potem ne bo nobeniga družiga zadržka, de bi duhovno premoženje med ljud ne hodilo, kakor una hvale vredna previdnost, de se letó premoženje, ki je v oskerbovanje zmirej obstoječih potreb za vse prihodne čase odmenjeno, od tačasnih uživavcev in oskerbnikov za njihlastin dobiček v škodo nastopnikov ne bo brezvestno poprodalo in zapravljalo.

Ravno tako velika krivica kakor duhovnim osčbam in družbam bi se morebiti tudi srenjam ali soseskam zgodila, ko bi se cerkveno premoženje vzelo. Veči del so fare in cerkve iz srenjin ali soseskinih skladov ali pa iz desetih vstale, ki so bile že od nekdanjih časov za cerkvene potrebe odločene. Ta svetim namenam odločena lastnina je tedaj tako rekoč zaklad, s kterim se je srenja ali soseska za vselej odkupila, de ji ni treba zmirej sproti za cerkvene potrebe in duhovne skladati. To premoženje cerkvam vzeti, in srenjam potem naložiti, de naj same za cerkvene potrebe skerbe, to se pravi s drugim besedami: srenje naj ravno tisto reč dvakrat plačajo: zakaj ako ravno država (ali ces. kasa) za te potrebe plačuje, vender prav za prav le srenje za nje plačujejo, kterim mora država v ta namen nove davke nakladati.

Visoki zbor naj dalje pomisli, de tako svojoglavno ravnanje s pobožnimi štiftengami in zapustki vsacimu veselje in serčnost vzame, za prihodnje čase del svojiga premoženja v take namene odločiti, in de je s tem ena nar terdnejših podpor držav in narodov podkopana. Koliko taciga je v cerkvi, v učeništvu in združenim življenji, ki se na take štiftenge in zapustke epira, in kdo si bo vpridhodnjič upal, zase in za svoje kaj štiftati, ko bi vidil, de zapustke in zadnje naročila naših prednikov tako svojoglavno za druge potrebe obračajo!

Mi katolčani moramo tudi še na naturo katolske cerkve opomniti. Ona je pod božjim poglavarjem, kteri ni bil od nje izvoljen, marveč je on nji od nekdanjih časov sem zaporedama sprednike stavil, in po teh je posamezne ude klical in sebi perdružil. Posamezne cerkvene srenje ali fare so tedej svojimu njim od Boga danimu škofu vsaktere deželne cerkve, in poglavarju vse katolske cerkve, papežu namreč podložne; srenje in narodi ne smejo tedej ne sami in ne po svojih namestnikih s cerkvenim premoženjem po svoji volji ravnati, temuč treba je per tem pred misel sprednikov cerkve zvediti.

Ko bi se vse cerkveno premoženje prodalo, in

ko bi duhovni svoje plačilo od srenj ali pa od deržave dobivali; bi bila cerkev v nevarnosti svojo prostost zgubiti, ona bi bila spet dekla tedajnih deržavnih oblastnikov, ali pa nekterih srenjskih mogočnikov, torej bi ji bile roke še bolj zavezane, kakor pod starim vladarstvom, ko mu je mogla kot policajka služiti. Ni prazna skerb, ki jo tukaj izgovorimo, ne sme se pozabiti, de je v francozkim puntu tudi zapoved dana bila, cerkvam premoženje vzeti, duhovni pa so mogli brez ozira na cerkvene povelja na deržavne postave perseči, za to zapovedjo je kmalo druga peršla, de mora kersanstvo nchati.

Pa ali ne tirjajo sedajni stan deržave in njene potrebe, de se cerkvam premoženje vzame, de deržava sama sebe ohrani?

Na to odgovorimo, de tudi s tem, ko bi se cerkvam premoženje vzelo, ni mogoče deržavi stanovitniga dobička donesti, ali je tudi le iz sedajnih zadreg potegniti.

Stanovitni dobiček bi bil le takrat za deržavo upati, ko bi perhodki cerkva obilniši bili, kakor so potroški za njih vsakdanje potrebe: tode niso obilniši. Cerkveno premoženje ni enako razdeljeno. Nekteri duhovni in družbe imajo več, kakor je treba, in deržava bi res od njih obilnosti vzeti utegnila: tode veliko veči število je tacih, ki premalo posedejo, in deržava bi imela tedej dolžnost, iz une obilnosti bolj potrebne preskerbeti: dolžnost, ktera bi uno obilnost popolnoma povžila. Cerkveno posestvo je dalje po vsi deželi v manjših koscah (parcelah) raztreseno, ktero zdaj večidel vsakteri vlastnik sam na svojim kraji in mestu z majhnimi stroški oskerbljuje. Kako težavno bi bilo, in kako bi se stroški narastli, ko bi to oskerbljevanje deržava prevzela, koliko število tacih oskerbnikov bi bilo treba, koliko bi se potrohnjalo in zapravilo! To se lahko sklene iz sedajnih deržavnih posestev, de bi duhovna lastnina v rokah deržavnih oskerbnikov pol toliko ne vergla, kolikor zdej verže.

Cerkveno premoženje bi le tedej zamoglo deržavo iz sedanjih zadreg potegniti, ko bi se prodalo; zakaj ako bi se v zastavo dalo takimu posojavcu, kterimu deržava ne da pravice z zastavljenim prostovoljno ravnati, pa tudi ne dolgá nazaj tirjati, bi se kaj malo denarjev dobiti utegnilo. V tem času pa cerkveno lastnijo prodajati, ko so zemlje skorej pód nič, in ko so perhodki iz zemljiških ali gruntnih davkov in desetih, iz kterih veči del cerkvena lastnina obstoji, še na vagi, zdaj v tacih okolišinah cerkveno lastnino prodajati, bi bilo za denarstvo neizrečeno velika škoda, in s tacim prodajanjem veliko skupej bi zemlje še bolj svojo ceno zgubile, tedej tudi neizrečeno velika škoda per narodnim (deržavnim) gospodarstvu. Razumnost vi-

sočiga zbora ne bo tudi pregledala, de je zdej veliko papirnatiga denarja v deželi med ljudmi; veliko ležerčiga blaga pa za papirnato tje dati, bi se reklo, de se ne damo po žalostnih zgledih francozčiga panta zučiti, kjer je tudi duhovsko premoženje za papir prodano bilo, ki malo mesecev poznejše nobene vrednosti ni imel.

Mi nismo vstani dovoljkrat in dosti zaterdivno ponavljati spoštovanje do vsakteriga lastnije, do pravie srenj in cerkva, do zadnje volje in naredb naših očetov; pa tudi skerb za prihod in spoštovanje do postav katolske vére, katero veliko večí število ljudstva za pravo spozna, sta zoper naklep, de bi se cerkvam premoženje vzelo; taka naredba bi tudi ne dala deržavi obstavniga dobička, in bi je tudi ne rešila iz pričijočih zadreg. Kdor to reč prav prevdari, je vstani, le tedej cerkveni rop hoteti, ako se cerkve umoriti, to je, katolske cerkve vzdigniti in zatreti ne boji.

Ker to ni misel večiga števila zmed poslancev v visokim zboru; torej ne dvomimo, de bo naša prošnja popolnoma uslišana. Veliko število podpisov, kateri to prošnjo podpirajo, bi utegnili visokimu zboru prepričanje dati, de je ona zares glas zmed večiga števila katoličkiga ljudstva.

Cerkvene novice.

Iz Rima.

Nekatolske vladarstva čedalje bolj odkladajo svoje zaničevanje ali svoje sovraštvo do poglavarja katolske cerkve; veliko k temu pomore ljubeznjivo obnašanje papeža Pija IX.: v vsim pa se kaže še zmirej, de Bog svoje cerkve ni zapustil. Pred kratkim je prišel poslanec od Severno-amerikanskih deržav, de bo preskerboval opravila ondanjih krajev per apostolskim stolu. Ravno zdaj so sklenili na Angleškem v velikim deržavnim zboru, tudi stanovitniga poslanca na papeževim dvoru imeti, kjer ga taciga ni bilo, od kar je kralj Henrik VIII. Angleško od katolske cerkve odtergal. Tudi Rusovski car Nikolaj se je že volil, nekaj vošil našiga svetiga Očeta izpolniti. Ravno v njegovim velikim cesarstvu je bila katolska véra zadnje leta hudo stiskana. Zlasti so skoraj vsi škofski stoli prazni bili: vladarstvo se je namreč z vso močjo novim volitvam zoperstavilo. Zdaj pa je že nekaj škofij zopet pastirje dobilo, in sicer sploh prave, za véro vnete in učene može; in to po razgovoru, ki je bil konec pretečeniga leta s papežem storjen. Vsi katolčani v Rusii brez nehanja molijo, de bi kmalo dosegli, kar papež Pij IX. za njih potrebe od mogočniga cara tirja.

Ko so sveti Očci 27. Velkiga serpana cerkev s. Pantaleona obiskali, kjer so obhajanje noviga svetnika imeli, so od tod priložnost vzeli, kratik nagovor do zbranih vernih imeti, v katerim so od preganjanja govorili, ki ga ima katolska cerkev zdajuje dni prestatí. V zadnje so se prav vneti ober-nili na tiste, ki v poglavariskim mestu kersanstva

mного preberniti hočejo, ki pa bodo tako malo storiti zamogli, kakor tudi cele peklenke vrata. — Vidi se, de se sveti Očci ne ustrašijo zoperstav, in de se zdaj že ložej prot ljudstvu na glas izrečejo.

Misijonske novice.

Spet je od papeža Pija IX. nova škofija med neverškimi narodi postavljena, katero bo za zdaj apostolski namestnik vladal; to je namreč na otoku, Madagaskar imenovanim, ki leži na izhodnim kraji Afrike. Tako bo časama kersanska véra vse meje zamurskih dežel zastavila: na polnočni strani je namreč škof v Algéri, na zahodni strani so že več sto let kristjani v Angoli, na južnim koncu v Kapskim mestu (Capstadt) že tudi ne manka katolčanov. Škoda de je misijon, ki ima v sredo Afrike naprej iti, eniga svojih mašnikov, namreč Patra Rillo zgubil po nemili smerti.

I s k r e.

Posretna čast je puhla.

Prašajmo sanjača, ki veliko sanja od neumerljive slave mnozih Grekov in Rimljanov, ali pa od Voltaira, Rousseaua, Šeakspeara, Kanta, in sto in sto drugih enake baže, ki so pred smertjo in po smerti hrup delali, — prašajmo ga, ali bi on hotel, s katerim koli si bodi tih posvetnih nekdanjih korenjakov zamenjati (ko bi mu bilo dano), de bi šel v večnost namesto njega z vso njegovo slavo, in bi eniga namesto sebe semkej pustil? — Blezo bi se redik dobil, de bi zadovoljin bil. Kako rad bi pa marsikteri menjal, ko bi mu mogoče bilo, z naj revnišim pušavnikom, ki je brez vsiga hrupa v Gospodu zaspal; ne rečem, de bi tiga ne sturil tudi kak zoperskovavec Jezuitov, z Jezuitam samim, ki je zaničevan od sovražnikov zavoljo Jezusa — z besedami: „bodi Gospodovo Ime česeno!“ miren in vesel svoje življenje sklenil.

Bolj presvitkan, bolj zateleban.

Sv. véro, ki je ljudi počlovečila, ki je več storila, in se vselej več dela za omiko in za pamet, kot zamorejo vsi modrijanje izreči, to sv. véro se prederzne Lamartine imenovati neprijatlico onike, neprijatlico napredka, zatiravko pameti!! Ta skertaceni mož je pa prav s tolsto dobrovoljnostjo hvalil popolnamast mahometanizma. — Moj Bog! odpusti mu, sej ne ve, kaj kramlja. (Gaume häusl. Gsllschft.) „Perdam sapientiam sapientium“. (1. Cor. 1, 19.)

Laš r oči.

Ako bližnjimu slabo reč za dobro skazuješ, nje skaze zamolčiš, jo presiljeno hvališ in dobre lastnosti pertikaš, ki jih nima: če tako delaš, si pred Bogom, kateri nima berlavih oči, in tudi ne kratke pameti, ravno tako malopriden, kakor vsak ponočen tat. „Do zadnjiga vinarja vse“ mora poravnano biti, de more človek v nebeško kraljestvo; in sv. Avguštin pravi, de greh ni odpusen, če kri-vično blago ni povernjeno.

Kaj se rado posnema?

Kar je redko, se rado posnema; per čednosti se razloček dela: čednost je redka, in vender se malo posnema.